

ΚΡΗΤΙΚΟ - ΚΥΠΡΙΑ*

εἰ καὶ τις μικρὸν ἐπὶ μικροῦ καταθείη, προὔρου εἶναι.

Α'.

Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ Κρήτη καὶ ἡ Κύπρος ὑπετάγησαν ἐπὶ χρονικόν τι διάστημα εἰς τοὺς Ἄραβας. Ἀργότερον κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Φράγκων, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐβράδυναν νὰ τὰς ὑποτάξουν. Ὑπὸ τοὺς Φράγκους ἐν Κύπρῳ (1191 — 1571) καὶ ἐν Κρήτῃ (1210 — 1669) ἀνεπτύχθη ἀξιόλογος φιλολογία, γραφεῖσα εἰς λαϊκὸν ἰδίωμα. Ἐν Κρήτῃ ἤνθισεν ἡ ποίησις, ἐν Κύπρῳ δὲ—ἐξαιρέσει μιᾶς ἀξιολόγου ποιητικῆς συλλογῆς—ὁ πεζὸς λόγος (ἀφήγησις). Ἡ γλῶσσα τῶν ἔργων τούτων ὁμοιάζει πρὸς τὰ σημερινὰ ἰδιώματα ἐκάστης νήσου.

Ἡ κρητικὴ διάλεκτος, ὡς γνωστόν, συγγενεῖται πρὸς τὸ ἰδίωμα τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Κυκλάδων μετὰ τῶν ὁποίων ὑπόκειται βάσις τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς. Ἡ τῆς Κύπρου ἀνήκει εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἰδίωμα ὁμοῦ μετὰ τοῦ συμπλέγματος τῶν Νοτίων Σποράδων. Παρὰ ταῦτα ἡ κυπριακὴ διάλεκτος παρουσιάζει κοινὰ στοιχεῖα πρὸς τὰ ἰδιώματα τῆς Μ. Ἀσίας¹, τῆς Ν. Ἰταλίας² καὶ τῆς Κρήτης. Λόγω

*) Αἱ κυριώτεραι βιβλιογραφικαὶ ἐπιτιμήσεις:

Ἄσ. = Ἄσιζαι τοῦ βασιλείου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Κύπρου, Μεσ. Βιβλ. Κ. Σάθα, τόμ. 6ος. Παρίσιοι 1877.

Β. = Γεωργίου Βουστρωνίου, Χρονικὸν Κύπρου, Μεσ. Βιβλ. Κ. Σάθα, τόμ. 2ος σ. 413 - 453. Βενετία, 1873.

Γύπ. = Γύπτις, κρητικὸν δράμα, ἔκδ. ὑπὸ Ἐμμ. Κρισοῦ. Ἀθήναι 1940.

Ἐρ. = Ἐρωτόκριτος, Βιτζέντζου Κορνάρου, μικρὰ ἔκδοσις ὑπὸ Στεφ. Ξανθοῦδίδου. Ἀθήναι.

Λεόντ. = Λεοντίου ἐπισκόπου Νεαπόλεως τῆς Κύπρου, *Leben des heiligen Johannes des Barmherzigen Erzbischofs von Alexandria* (ἔκδ. H. Gelzer, Freiburg, 1893).

Λεόντ. Μ. = Τοῦ αὐτοῦ, Βίος ἀγ. Συμεῶνος σαλοῦ τοῦ ὁμολογητοῦ, ἔκδοθὲν ἐν τῇ ἐλληνικῇ πατρολογία τοῦ Migne, τόμ. 93, σ. 1670 - 1747.

Μαχ. = Λεοντίου Μαχαιροῦ, Χρονικὸν Κύπρου, Μεσ. Βιβλ. τόμ. 2ος σ. 53 - 409. Βενετία, 1873.

ΜΝΕ = Μεσαιωνικὰ καὶ νέα ἐλληνικὰ ὑπὸ Γ. Ν. Χατζιδάκι. Ἐν Ἀθήναις 1905 - 1907.

Παντ. Φων. = Χρ. Παντελίδου, Φωνητικὴ τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας. Ἐν Ἀθήναις 1929

Poèm. d' am. = Poèmes d' amour en dialecte chypriote, ἔκδ. Th. Siarkaras - Pitsillidès. Athènes, 1952.

¹) Βλ. R. M. Dawkins, *Cyprus and the Asia Minor dialects of Asia*

ϊστορικο - γεωγραφικῶν κυρίως λόγων μεταξύ τῶν ἰδιωμάτων Κρήτης καὶ Κύπρου, ἰδίᾳ τῶν μεσαιωνικῶν, ὑπάρχουν ὁμοιότητες χρήζουσαι ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως. Τοῦτο ἔν τινι μέτρῳ πιθανὸν νὰ ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν, ἣ ὁποία ὑπῆρχε μεταξύ τῶν δύο μεγαλονήσων ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Πτολεμαίων καὶ συνεχίσθη πυκνότερα κατὰ τὴν περίοδον τῆς Φραγκοκρατίας³.

Μὲ βάσιν τὰ μεσαιων. κυρίως κείμενα τῶν δύο νήσων θὰ παραλληλίσω γλωσσικά τινα στοιχεῖα τῶν δύο διαλέκτων⁴.

Μίνος, Ἐπιφ. εἰς Χατζιδ. σ. 42 - 59.

²) Βλ. Π. Λορεντζάτου, Συμβολὴ εἰς τὴν διαλεκτολογίαν. Ἐπιφ. εἰς Χατζιδ. σ. 60 - 65.

³) Ἡ Κύπρος εὐρίσκεται εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν πρὸς τὴν Κρήτην ἀπὸ τῆς 2ας τοῦλάχιστον π. Χ. χιλιετηρίδος. Βλ. St. Casson, Ancient Cyprus (1937 σ. 55, 124, 125 κ. ἄ., Sir. G. Hill, A history of Cyprus (1940) 1, 29, 224 κ. ἄ. καὶ P. Dikaios, A guide to the Cyprus Museum (1947) σ. 19, 25, 44 κ. ἄ. Κρήτες πολεμισταὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Πτολεμαίων ἐν Κ., βλ. Hill, 1, 176, 178. Διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν ἐπὶ Φραγκοκρατίας βλ. Μαχ. σ. 345, 349, 352, 362 - 3, 373, 384 καὶ Β. 525, 529, ἔνθα ἀναφέρονται Κρήτες ἐν Κ. Πρὸβλ. καὶ Μνημεῖα τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας (Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν) τόμ. 1, 2 passim.

Ἀντιθέτως ὁ Κύπριος Νεόφ. Ροδινός εἰς τὸ ἔργον του Περί ἡρώων στρατηγῶν, φιλοσόφων, ἁγίων καὶ ἄλλων ὀνομαστῶν ἀνθρώπων ὁποῦ εὐγέκασιν ἀπὸ τὸ νησί τῆς Κύπρου (ἔκδ. Κυπριακῶν Χρονικῶν, τόμ. 2) ἀναφέρει ἐν σ. 22 ὅτι διέτριψε ἐν Χανίοις τῆς Κρήτης, τὸ δὲ γλωσσικὸν ἰδίωμα εἰς τὸ ὁποῖον ἔγραψε περιέχει κρητικὸς τύπος.

Ἄμεσον ἐπίδρασιν εἰς τὰ μινκ. ἔργα τῶν δύο νήσων δὲν γνωρίζω. Ὁ στ τοῦ Ἐρ. Γ 1396 καὶ Θυσ. 402 (ἔκδ. Γ. Μέγα)

μὰ ἐναν κερὶν ἀφτούμενο ἐκράτιον κι' ἡσβησέ μου

ἀπαντιᾶ καὶ εἰς κυπριακὸν δίστιχον. Τὰ ὀνόματα Χαρίδημος καὶ Ρῶκλος ἢ Ρωκλῆς (<Ἐρωτόκριτος) ἀπαντιοῦν ἐν Κ. ὡς κύρια ὀνόματα ἢ ὡς οἰκογ. ἐπίθετα. Τὸ ὄνομα Ἐβροσύνη (<Εὐφροσύνη) ὡς κύριον καὶ τὸ Κυπρίδημος ὡς οἰκογενειακόν.

⁴) Ὁ τοιοῦτος συσχετισμὸς μεταξύ ἐλληνικῶν ἰδιωμάτων εἶναι ἀπαραίτητος. Οὕτως ἐὰν ὁ καθ. R. Dawkins (Forty - five stories from Dodekaneese, σ. 330₁₀) συνεσχέτιζε τὴν λ. *χαραπούδι* πρὸς τὸ κυπριακὸν *χανάπιν*—*χαναπούδιν* (μεσν. *χανάπιν*) = εἶδος κυπέλλου (βλ. καὶ Λαογρ. 11, 86) θὰ ἀνεύρισκε τὴν ἀρχὴν τούτου (βλ. Μενάρδ. Ἀθην. 12 (1900) 371 - 3) ἐκ τοῦ γαλ. *hanap* καὶ δὲν θὰ ἀνέγραφεν ἐν γλωσσ. «I translate pot for pitch, because I find *ποδοχάρι*, for *ὑποδοχάριον* with this meaning, and suppose that *χαραπούδι* has arisen by metathesis», οὐχὶ ὀρθῶς βεβαίως.

Ὅμοίως ὁ P. Kretschmer ἐν Lesb. Dial. 1, 88 καὶ 177 δὲν θὰ ἔγραφε «*ftrid* (= θρυαλλίς, ἐλλύχνιον) *aus βοιτύδι*» διότι ἀλλαγοῦ ἢ λ. καὶ ὑπὸ ἄλλους τ. φέρεται, τὸ δὲ ἔτυμον αὐτῆς δεόν νὰ ζητηθῆ ἢ εἰς τὸ ἀρχ. *φιτρος* (βλ. Κορ. Ἀτ. 4, 650 καὶ Κυπρ. Σπ. 4, 16) ἢ πιθανώτερον εἰς τὸν τ. *ἀπιρίον* (βλ. Ἀθην. 29 (1917) 56 κ. ἑ.). Ἡ λ. βότρως καὶ ζήτημα εἶναι ἐὰν διεσώθη (βλ. Ἀθην. 25 (1913) 295) καὶ ἡ σημασία δύσκολον εἶναι νὰ μετεβλήθῃ ἐπὶ τοσοῦτον.

Α. ΦΩΝΗΤΙΚΑ

Σύμπλεγμα $\mu\pi^5$: *ἔσιτούμπωσεν, ἀμπώθω* Κρ.—*ἔμπεσεν* Μαχ., *ἀμπέξω* 835, *ἀμπέσω* 1095. Ἐνίοτε ἀντ' αὐτοῦ γράφεται ἐν π ἔξ οὗ φαίνεται ὅτι προῆλθεν τὸ $\mu\pi$: *ἀπώθει*, Σαχλίκη Γραφαὶ στ. 150 (ἔκδ. Legrand) καὶ εἰς τὸν ἐνετικὸν κώδικα τοῦ Μαχ. *ἔσιτούπωσεν* κλπ.

Τὰ συμπέγματα *σι, ξι, ψι, ζι*, ὁσάκις ἐν Κρ. ἠκολούθει φωνῆεν *α, ο, ου* ἔπαθον *συνίζησιν* καὶ ἀπέβαλον τὸ ι^6 . Καὶ τὸ ἡμίφωνον ι κατόπιν τοῦ ρ ἀποβάλλεται ἐν τῇ Ἄ. Κρήτῃ⁷: *ἀνιψός, πλήσος, ἄξος, κορασά, βυζά, ματοκυλισές, γρά, βαρά, ζυγαρά, αὔρο* (Σαχλίκη Γραφαὶ ἔκδ. Wagner). Εἰς τὰ κυπρ. μεσν. κείμενα ἡ συνίζησις εἶναι λίαν ἀκανόνιστος: *κωλεῖ* (= κωλύει) Ἄσ. 360 29 (πρβλ. τὸ κρητ. *βασιλοί*), *ἐγγέται* (= ἐγγυᾶται) 126, *δωρά* (= δωρεὰ) 406 21, *ἔδωξεν* (= ἔδιωξε) Μαχ. 216 1, *ἐκατάπεν* (= ἐκατάπιε) κ.ἄ.⁸.

Τύποι μετ' ἀλόγου ἠχηροῦ γ (= j): *jeῖς, jῆ,* ρjυάκι* Θυσ. 799 τὸ Χ, *κρυjός, κριjος* (= κριός), *βρυjιά* (τά), *πιστεύγω, χολικεύγομαι*, Κρ. Ἄκουγῆ (= φήμη) Ἄσ. 274 27, *πγεῖν* 163 8, Ἰγουδαῖον 483 11, *joi* Μαχ. 80 8, *ἄγουρος* 53 9, *ποῖγοι* Β 432 28, *ζγιῶ* Ροἰem. d' am. 94 70, *ζωγή* 73 1, *γουριάζω* < ὠρούμαι⁹ 103 18, *Μανογήλη* 141 1, *βγία, jέ μανα* (= ἔ μάννα), *υγιός*.

Τροπὴ τοῦ $\tau\iota$ εἰς $\theta\chi$: *κομμάτια* — Κρ. *κομμάθια* — Κ. *κομμάθκια*, *κομματιάζω*—*κομμαθιάζω* — *κομμαθκιάζω*, *φωτιά* — *φωθιά* — *φωθκιά*, *μάτια* — *μάθια* — *ἀμμάθκια*¹⁰.

⁵) Σήμερον ἐν Κύπρῳ $\mu\pi$: *ἔσιτούμπωσεν, ἀμπώννω, ἔμπεσεν* κλπ. Ἡ μεταβολὴ δυνατὸν νὰ συνετελέσθη ἤδη ἀπὸ τοῦ μέσου αἰῶνος (βλ. Dawk. Makh. 2, 36). Ὁμοίως ἐν Δωδεκαν. (βλ. Dawkins, Forty - five stories...σ. 111, 113₁₇, 178, κ. ἄ. καὶ Ἀθην. 49 (1939) 124) καὶ Ν. Ἰταλία (βλ. Studi biz. 3, 116β, 131α). Ἄλλ' ὀρθότερον ἔχομεν τὴν ἑξῆς σειράν: $\mu > \mu\pi > \mu\pi$, βλ. Γ. Κουρμούλην ἐν ΕΕΒΣ, 18 (1918) 233 κ. ἑ.

⁶) Βλ. Χατζιδ., Περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς γραμματικῆς τοῦ Ἑρωτ. σ. 459 (ἐν τῇ μεγάλῃ ἔκδ. τοῦ Ξανθ.).

⁷) Βλ. Γ. Ἀναγνωστ., Ἀθην. 38 (1927) 141 - 2, 148 ὅστις θεωρεῖ τὴν ἀπουράνωσιν ὡς ἴδιον χαρακτηριστικὸν τῆς διαλέκτου τῆς Ἄ. Κρήτης.

⁸) Τοῦτο δὲν ἰσχύει διὰ τὴν σύγχρονον κυπρ. διάλεκτον (βλ. Παντ. Φων. σ. 10). Περὶ τῆς κρατούσης νῦν ἐν Κ. συνιζήσεως τοῦ $\rho + j$ βλ. Μενάρδ. Ἀθην. 6 (1894) 161.

⁹) Βλ. Χατζιδ. ΜΝΕ 2, 289 καὶ Ἀθην. 29 (1917) 203 - 4.

¹⁰) Περὶ τοῦ φαινομένου βλ. Χατζιδ. Ἐπιστ. Ἐπ. Πανεπ. 1 (1913/4) 59 κ. ἑ. καὶ Γ. Κουρμούλην, Ἐπ. Ἐταιρ. Κρητ. Σπ. 1 (1938) 15 - 16 ἐνθα ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ τροπὴ συνετελέσθη ἤδη τὸν 16ον αἰ. Ὁμοία τροπὴ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ. Πρβλ. Ἀχ. Τζαρτζ., Περὶ τῆς Θεσσαλ. διαλ. σ. 38: «τροπὴν εἰς θ ὑφίσταται καὶ τὸ τ πρὸ τοῦ συμπλέγματος $\tau\iota$ ($\tau\chi\iota$). Ἐνταῦθα ὁμως πάλιν ἐκ τοῦ συμπλέγματος $\theta\chi\iota$ εἶναι δυνατὸν νὰ προκύψῃ $\theta\chi\iota$ ».

Ἐναλλαγή τῶν μέσων β, γ, δ: γόπα—βούπα, φλέβα—φλέγα, γροικῶ — δροικῶ Κρ. (βλ. Ἀθην. 38 (1917) 161). Ἀνταμοιδῆ Ἀσ. 160 31, κήβεψιν ἀντί κήδεψιν 180 15, δουλή ἀντί βουλή 219 27, βουργά ἀντί γοργά Ροέμ. d' am. 2, 30, βοράζω, Γημήτρις, Κ.

Ἀντιμετάθεσις συμφώνων: ζγουράφος, ζγουραφιά Ἐρ. Εἰτιζούς (χορφ. Ὁξφόρδης Μαχ. 598) ἀντί εἰς τοὺς (βλ. Dawk, ἐν BNJ. 3 (1922) 140), γίτζαν Μαχ. 237 22 (<γαλ. *juste*) βλ. Dawk. αὐτ. σ. 139 - 40.

Ἀφαίρεσις φωνήεντος: χμαλωτίζω, ρίζω, σιράφτω, φελῶ, μνόγω, ξάζω, πουργός Κρ. Σωφόριον Λεόντ. Α 42 21 καὶ C 43 5, κλησιέκδικοι C 50 6, σπέρι (ἦ) Ροέμ. d' am. 111 11, μόννω, κλουθῶ, φελῶ, σιράφτω, σάζω, πουργός, ξάζω¹¹ Κ.

Προσθήκη φωνήεντος ἐν ἀρχῇ λέξεως: ὀγιά, ὀγιανά, ὀμναλός Ἐρ. Γ 962, ὀπροχθές, ἀπύρι, ἀλησιμονῶ, ἀσκιά, ἐλίγον, εἰσὲ καιρόν¹², μᾶσε δώσου¹³, τούσε βάνει, ἦθελενε ἄδει, Κρ. Εἰστιανιὸ Ἀσ. 189 29, ἀδιότι 440 25, ἀδράμια 492 11, ἀθασοκάρουδα 496 5, ὀδίχα 165 25, ὀδίχως 64 28 κ. ἄ. ἀδίχως 450 14, ἀπεζεύω Μαχ. 152 6, ἀβγάλουν 169 22, ἐγρονίζω Β 472 4, ὀπολλᾶτε, ἔλλιον, ἀλ(λ)ησιμονῶ, ὀσσιά, μηδὲν ι-στέκης ν' ἀσκοπίζης Ροέμ. d' am. 52 2. Προσθήκη ε ὡς: ἐμιλιά, ἐζημιά, ἐγνωριμιά, ἔσμιξες κλπ. Κρ. καὶ ἐπρουζέζης Ἀσ. 180 21, ἐμοιχίαν 162 31, ἐγροίκησεν Μαχ. 238 31, Κ.

Συγκοπή φωνήεντος ἐν μέσῳ λ., ἰδίᾳ τοῦ ἀσθενοῦς ι: φλαγή, σφορᾶ (= συμφορᾶ) Γύπ. Ε 82, προμαζώνω, περλαμπασιός, κουκλώνω, φλάγω, κνογελῶ, ἀρνεύγω, τς (= τῆς ἢ τίς), σκορδαλλός Ἀθην. 38, 154, μερκοὶ Ἐρωρ. Γ 239, Κρ. Παρκάτω (σήμ.—ου), παρκατεβαίνω, παρδιαβαίνω, παρδιάβασις, περλάβη Ἀσ. 328 31, ἐλεμοσύνη Ροέμ. d' am. 143 9, ἐλενός (= ἐλεεινός), σκορταλλός, πελλός (<πελελός), τρασινός Ἀθην. 6, 463 (<τωρσινός).

Ἀνάπτυξις συνοδίτου φθόγγου ι ἐν μέσῳ λ.: κατώφιλιο Ἐρ. Γ 393, λαμπιρός 665, ζιμιό, ρόλιτα, ψαλιτήρι, χειρισεμένο (χωράφι) Ἀθην. 38 157, Κρ. Ἐκρουβήθην (= ἐκρούφθη) Ἀσ. 152 20,

¹¹) Βλ. Μενάρδ. ἐνθ' ἀν. σ. 145.

¹²) Γραπτέον: εἰς ε· καιρόν, μᾶς ε· δώσου κλπ. Βλ. Ἀναγνωστ. ἐνθ' ἀν. σ. 156.

¹³) Σήμερον ἐν Κ. ἐπέδωκαν ὡς εὐφωνικά φωνήεντα τὸ ι καὶ ε, βλ. Μενάρδ. Ἐπιστ. Ἐπ. Φιλοσ. Σχ. 1, 7 - 10 (ἀνάτ.) καὶ Παντ. Φων. 20 - 21, π. χ. ἐν ι-ξέρω, ἄμα τὸν ε-γράψης, ἐνὰ τὸν ε-ξί(χ)άση κ. τ. ὄ. Τὸ φαινόμενον μσνκ. ἐν γένει, πρβλ. Φλώρ. καὶ Πιατζαφλ. στ. 1618: εἰτοιμη νὰ ι-στέκειαι (ἐκδ. Wagner) καὶ Θρηνον Κων)πολεως στ. 24: καὶ ἄν ι-σφάλλω (οὐχὶ ἀντισφάλλω ὡς γράφει ὁ Wagner), Ροέμ. d' am. 52 2, μηδὲν ι-στέκης κλπ.

στεγινή 436 26, βιβίλια 228 31, 478 25, βιβιλιὸν Ροῆμ. d' am. 29 κ.ᾶ., Ἰξισιράτης (ἐν Κρ. Ἰξισιράτης Ἀθην. 38, 154), ξηντιλῶ (< ἔξήντλησα), ἀντιλιν τὸ (δοχεῖον πρὸς ἀντλησιν), σερισσὸν (=χέρσον), Κ.

Ἰάλειψις τελικοῦ ν: κοινότατον ἐν Κρ. χῶνα (γ' πληθ.), νὰ μιλήσου, νὰ πληθαίνου, πουλλιῶ (γνκ. πληθ.), ἄ γροικηθῆ, τῶ βυζῶ, τῶ σκυλλῶ κ. ᾶ. π., ἀπαντᾶ καὶ εἰς τὰ κυπριακὰ μσνκ. κείμενα: ἐφοβούμεον Ἀσ. 167 7, μόνο 169 25, τῶν τέκνω της 383 10, δόμα 394 4, ἦγου 488 14, τὸν ἀφέντη τους 399 10, ἄ δὲν ἐθέλη Μαχ. 108 23, τάσσομέσου (=τάσσομέν σου) 160 27¹⁴.

Τὸ ν ἂν μὴ ἀληθῶς τελικὸν ἄλλ' ἐξ ἀναλογίας διατηρεῖται καὶ ἐν Κρ.: τὸ παιδίν, ἀποπανωθιόν, ἄλογον, τὸ σίδερον, τὸ ζερβόν, μέγαλον προᾶμα, χειμῶναν καλοκαίρι, μάνναν καί, σιὸ χέριν της, τὸ δακτυλίδιν τοι, ἐφαίνειτόν τοι, δαμάκιν, τὴν πλερωμήν του. Οὕτω καὶ εἰς τοὺς δηματικούς τύπους: ἐκράτειν, ἐβάσταν, ἐλέγειον, ἐλέγουντον κλπ.

Μετάθεσις τοῦ ρ: προίκα, προικός, προικαίνομαι, κουρφα, κουρφανα. δακρυώνω, κορκός, κορνιαχτός, κρουσεύγω, Κρ. Δραμοῦ (=δαρμού) Ἀσ. 397 19, φουρκάλιν, φουρκαλίζω, φουρκάλιμαν, προίκια (=πίκρα), προίκα Θρηνοσ Κύπρ. στ. 344 (Κυπρ. Χρονικά, τόμ. 2), προέκια (οὔσ.) Β 514 11, Θρ. Κύπρ. στ. 748, προέκιος (ἐπίθ.) Μαχ. 156 21, Καρίου (=Καίρου) 64 4, κορνιακτός, πωρονόν (< προινόν) Ροῆμ. d' am. 10 5 κ.ᾶ., Κ.

Β. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ

Ἰ ρ θ ρ ο ν (κοινοὶ τύποι): οἱ (πληθ. θηλ.), τές (αἰτ. πληθ.). Πρὸς τὸ κρητ. τῶς (=τοὺς) προβλ. τὸ κυπρ. των (=τους), Μαχ. 157 12.

Ἰ ο ν ὀ μ α τ α: Ἰκ ποικίλων μετασχηματισμῶν ἀναφέρω ὀλίγους τύπους κατ' ἐκλογὴν:

Κρ. ὁ γονεῖς ¹⁵	Κ. ὁ ἱερεῖς Ἀσ. 358 20.
τοῖ συγγενοὺς	τοῦ συγγενοῦ Ἀσ. 131 1 κ. ᾶ., οἱ συγγενοὺς 457 20, τοὺς συγγενοὺς 141 20.
ἡ χέρα	ἡ χέρα Μαχ. 344 15.
ἡ γρά, οἱ γραῖδες, Ἀθην. 38, 165.	ἡ ρκά, οἱ ρκάδες.
ὁ κῦρις, οἱ κυροῦδες, Ἀθην. 38, 164.	μσνκ. κῦρις, κυροῦ, κυροῦδες (σῆμ. ὁ τσῦρις, οἱ τσυροῦδες).
οἱ σκουλήκοι	οἱ σκούλουτσοι, προβλ. ὁ ρῆγος Μαχ. 106 17, τοῦ κηρύκου Ἀσ. 215 6.

¹⁴) Διὰ τὴν σύγχρονον κυπριακὴν διάλεκτον βλ. Μενάροδ. Ἀθην. 6 (1894) 166 - 7. Ἐν τούτοις τὰ γραφόμενα ἐκεῖ δὲν εἶναι αὐστηρῶς ἀπηκριβωμένα.

¹⁵) Βλ. ΜΝΕ 2, 30, Χατζιδ. ἐν Ἐρωτ. Ξανθ. 463 καὶ Ἀναγνωστ. Ἀθην. 38 (1927) 163.

βασιλεύς¹⁶, συνήθως κυβερνός Ροέμ. d' am. 126 29, χει-
γράφεται βασιλιός. μός 61 4.
προσώπατα, αλόγατα, περπύρατα Ἀσ. 330 11, προσώπατα, ἔρ-
δραγατα, ναύλητα, Ἀ γατα¹⁷ Μαχ. 219 16.
Ἰθην. 38, 168.
γαλάτου, μνημάτου, Πασχάτου, πραγμάτου, ἀλλαμάτου, βρου-
πραμάτου κλπ. θισμάτου Μαχ. 219 18.

Πρὸς τὰ τελευταῖα συνεξέδραμον καὶ πολλὰ λήγοντα εἰς — ον καὶ δὴ
εἰς — ιμον¹⁸: κτισιμάτου Ἐρ. Γ. 394, γραψίματα, τριψίματα (Ἀθην.
38, 168). Ἐν Κ. ριψιμάτου Ἀσ 47 30, στρεψιμάτου, ταξίματα.

Πολλαὶ γνκ. μετεσχηματίσθησαν κατ' ἀναλογίαν δευτεροκλίτων:
Κρ.: μεροῦ νυχτοῦ Ἐρ. Α 1081, τοῦ ὕψου καὶ τοῦ βάθου Ε 164. Κ.:
τοῦ ὀνόχου Ν ε ό φ. Ἐ γ κ λ., τῆς νεάνης Ἀσ 97 9, τοῦ μάκρου 177 13,
τῆς γυναικοῦ 579 6, τοῦ χροιοῦ 7 27, τοῦ τεθνεώτου 383 3 (θηλ. τῆς τε-
θνεώτης Ἀσ. 131 14) ὄθεν καὶ ὄν. τεθνεώτης, τοῦ τεθνηκοῦ Ἀσ. 107
17, θηλ. τῆς τεθνηκῆς 139 31, τῆς θαλάσσου, τοῦ ὄρου, τῆς νυχτοῦ
Μαχ. 301 10, Β 436 10, τῆς ἡμεροῦ Θρ Κύπρ. στ. 364¹⁹.

Κρ. οἱ δύνამες, προᾶξες, τάξεις, κλπ. Κ. τὲς χοῆσες Μαχ. 65 20, γιά-
σες 70 15 κλπ.

Παραγωγικαὶ καταλήξεις.

—ένος²⁰ ἐπιθ. ἐν Κ. λίαν εὐχρηστος ἀντὶ τῆς εἰνος π. χ. κερένος,
πλιθθαρένος, πορφυρένος, βιλουσένος, κουρελλένος κ. ἄ. π. Ἐν Κρ.
μαρμαρένος Γύπ. Α 137, Β 291.

—ερός²¹ ἐπιθ.: θανατερός, φωτερά Ἐρ. Γ 239, παμπακερός, λυ-
πητερός, καπνερός, πυκνερός Ἐρωφ. Β 123, ἀγαπητερά (ἐπίρ.) Ἐρ. Δ
1233, Κρ. Ἀδκειασερός, δασερός, ὀρνιθερός, καρπερός κλπ. Κ. Ἐκ
τούτων οὐσ.: τὰ φωτερά (ἰντίθ. τὸ σκοτείδι Ἐρ. Γ 239), καματερῆ

¹⁶) Τύπος βασιλεύς ἀποντιᾶ ἐν χιακῇ ἐπιγραφῇ τοῦ 5ου π.Χ. αἰ. (βλ. Ἀθην. 5
(1893) 32) ἀλλὰ «πρόκειται ἀντικατάστασις αὐ καὶ εὐ διὰ τῶν αο καὶ εο ἐν ταῖς
ἰωνικαῖς πόλεσιν». Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἀναλογικοῦ σχηματισμοῦ ἐκ τῆς γνκ.
πληθ. κατὰ τὰ δευτερόκλ. ἄρσ. ἐπίθετα. Βλ. Χατζιδ. Ἐρωτ. Ξανθ. σ. 463.

¹⁷) Ἐκ τοῦ ἔργατα ὁ Σάθας Μεσ. Βιβλ. 2 (Γλωσσ.) σχηματίζει τὸν ἀνύ-
παρκτον τύπον ἔργατον ὡς ὄνομ. ἐν.

¹⁸) Ἐσφαλμένως ὁ Σάθας, ἐνθ' ἀν. σχηματίζει ὀνομαστικὴν εἰς — ματον
ἦτοι γραψίματον, ραψίματον, ἀλλάματον, στρεψίματον ἀντὶ εἰς — ιμον, ἀφοῦ ἀ-
παντιᾶ ἢ ὄνομ. κρίσιμον Ἀσ. 109 8.

¹⁹) Διὰ τὴν μεγάλην ποικιλίαν τούτων βλ. Μενάροδ. Ἀθην. 8 (1896) 435-442.

²⁰) Ἡ —ένος ἐπικρατεῖ ἐν Πόντῳ (βλ. Ἐπ. Πανεπ. Ἀθην. 8 (1912) 14)
καὶ Ῥόδῳ (βλ. ΜΝΕ 1, 555 καὶ Dawk. Forty five st. 557a).

²¹) Διὰ τὴν κατάλ. βλ. Ἀθην. 37 (1926) 150 καὶ 38 (1927) 181, περὶ δὲ τῶν
ἐκ ταύτης τοπωνυμίων ἐν Κ. βλ. Ἀθην. 18 (1905) 362.

Ἐρωφ. Α 155 (= ἐργάσιμος ἡμέρα), ἐν Κ. τὰ καλαμερὰ (= καλαμεῶν)²² Μαχ. 151 23, νῦν δὲ πάμπολλα: τὸ σουτσερόν, ἡ σταχτερὴ, τὸ πυκνέριν, ἡ κουτσερὴ κλπ.

—εός, ιός εἶτα —ίος ἐν Κ. προελθοῦσα ἐκ μεταπλασμοῦ ὄνομ. ἄρσ. γ' κλίσι.: Βασιλιός, γονέοι Ἐρ. Δ 309. Ἐν Κ. γονίος Μαχ. 53 10 καὶ κατ' ἀναλογίαν τούτων πολλὰ πρωτόκλιτα ἐγένοντο δευτερόκλιτα: πουλητιός, ἀγκαλειτός, δανεισιτός, πληθ. δανεισιτόδες Μαχ. 388 14, ἐμπιστευτιός, πληθ. ἐμπιστευτιῶτες 411 24 καὶ τοπων. Μεταξιός (περιοδ. «Πάφος» 5 (1940) 227). Βλ. καὶ Λεξ. Ἄρχ. 6 (1923) 76.

—ιά παραγωγικὴ κατάλ. ὀνοματικῶν ἢ ῥηματ. θηλυκῶν ὄνομ.: Κρ.: πεσματιά, ὀχθριά, ἀμπωσιά, σιγανειμιά, γαλαχιά, ἀστοχιά, ἐρωτιά, ἀτσαλιά, τσινιά κλπ. Κ.: σωματιά (= ἵχνη κυλισθέντος ἢ συρθέντος) νῦν ἐν συνθέσει κωλοσυρμαθκιά, ὀμνοσιά Ροῆμ. d' am. 141 11, μισιτιά (γρ. μισητιά) 43 4, σημειθκιά, ἀμμαθκιά, λαμπρακιά (νῦν —τσιά), χαραμαθκιά, ζαβαλιά, δησιά, λειψιά, φουσκιά Ἄσ. 73 4. Ἐνίοτε φέρονται καὶ ἀσυνιζήτως: καλοταρία Ἄσ. 300 1, ἀβροχία, μετεωρία Ροῆμ d' am. 141 7, φουσκία Ἄσ. 73 6, σκεπασία 153 22, ὄρμασία 170 4, ἀπηδία 212 2, λακτιά Μαχ. 72 11.

—ότη κατ. θηλ. οὖσ. δηλούντων ἰδιότητα ἢ κατάστασιν (ἐξ ἄρχ. καταλ. —ότης)²³. Κρ.: γλυκότη, δροσερότη, εὐκολότη (= ἐπιπολαιότηης), ταπεινότη, κλιότη (καὶ κλιότης), κοκκινότη, κρυγιότη, μοιότη, σπλαχνότη κ. ἄ. Κ.: ψυχρότη Ἄσ. 183 1, κρυότη, νεότη, μισότη (φρ. πὸν μισότης = παιδιόθεν), ἀνθρωπότη Ροῆμ. d' am. 142 20.

—άρις (—ιάρης)²⁴, ἐπιθ. δηλοῖ ἐλάττωμα ἢ πάθησιν. Κρ.: ἀφορμάρις, θηλ. —αρά Ἄ. Κρ., —αρέ Δ. Κρ., ἀρρωστάρης, ντροπιάρης, φοβιστάρης, ὀκνιάρης, κοψάρης (= δραπέτης) Γύπ. Β 80 (ἐκ διορθ. τοῦ Ξαν.) Κ.: ἀντροπκιάρης, θηλ. νῦν —αρκά, σπαν. —ισσα, ψεματάρης Μαχ. 366 3, κιτρινιάρης, ὀκνιάρης, στρογιάρης, κουρτουλιάρης, λυσσιάρης κ. ἄ. Ἐξ ἐπιθ. εἰς —άρις προῆλθον οὖσ. δηλοῦντα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀσχολίαν, ἐπάγγελμα, ἰδιότητα κ.τ.τ. Κρ.: λαγουτάρης, ἐρωτάρης, κατεχάρης, ἀλογάρης, καβαλλάρης, διωματάρης, περισσάρης (= πλήρης προτερημάτων). Κ.: πασιλλάρης Λεόντ. Β 14, κουρσάρης, λαουτάρης, Ψαράρις, Λουτράρις Μαχ. 397 21, καμηλάρης, χανουτάρης,

²²) Ἐσφαλμένως ὁ Σάθας, ἐνθ. ἄν. μεταφράζει = σιτηρά.

²³) Βλ. ΜΝΕ 1, 60 καὶ 2, 9 καὶ Ἄθην. 38, 162.

²⁴) Βλ. ΜΝΕ 1, 421 καὶ 2, 527. Ἐκ τῆς καταλ. τοῦ θηλ. ἐν Δ. Κρ. ἐσχηματίσθη κατάλ. οὖσ. εἰς —αρέ ἀπαντιῶσα καὶ ἐν Κ. πρὸς δήλωσιν χρώματος ἢ ἰδιότητος ζῶου ἢ γυναικὸς δυσειδοῦς. Βλ. Μενάρδ. Ἄθην. 6, 36 καὶ Πρακτ. Ἀκαδ. Ἄθ. 4 (1929) 463 - 4.

μερτικάρις (= μέτοχος), ταβερνάρις, ἀποκλισιάρις, νικάρις (= νικητής) Ροέμ. d' am. 146 1.

—ορας (—όρος μσνκ. κυπρ. κείμ., νῦν —ουρος) : συβουλάτορας, δοξαράτορας, ἀποστολάτορας, πληθ. —όροι, φλοκάτορας —όροι, Κρ. Ἐνοικάτορος²⁵ Ἀσ. 323 5, βλεπάτορος (σήμ. —ουρος), φυλακάτορος, τζακρατόρος (= τοξότης), βιγλίτορος, βουρκατούρος, φυλακάτορας ἄπαξ παρὰ Μαχ.

—ος, καταλ. οὐδ. οὐσ. κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ μεταπλασμοῦ παρελθόντων²⁶. Κρ.: δῶρος, νῆκος, μέτρος, πλοῦτος, δρόσος, σπλάγγνος, μάκρος, μάθος (Φιλίστωρ 4, 519) κ.ἄ. Κ.: τὸ γράφος Ἀσ. 103 28, βίος, δρόσος, διάφορος, κλῆρος, στόλος, σκέπος, ψῆφος (=σεβασμός), φέγγος, δάρκος (ἐκ τούτου τὸ δάρκωμαν κατὰ νέον μεταπλασμόν), γέρκος, δέντρος Ροέμ. d' am. 150 15.

—αινα²⁷ οὐσ. θηλ. Κρ.: φίλαινα, παίδαινα. Ἐν Κ. πλὴν τούτων προσέτι στρούθαινα Κυπρ. Σπουδ. 13 (1950) ὁλὲ, βόσσαινα, jáτραινα, μίταινα κ. ἄ.

—ῶνας, οὐσ., ἐν Κρ. διαλε(γ)ῶνας (= ὁ διαλέγων) Ἐρ. Ε 277. Ὅμοίως ἐν Πάφῳ τῆς Κύπρου ἀμματισκιῶνας (= ὁ ἐμβολιάζων ἄγρια δένδρα), ἀνεμισκιῶνας (= ὁ λιχνίζων), ποτισκιῶνας, χαλισκιῶνας κλπ. δηλοῦντα τὸ ἐνεργοῦν πρόσωπον²⁸. Ἐν Κρ. ταῦτα δηλοῦν καὶ ἀφρημένην ἔννοιαν : διαλεγῶνας (= διαλογία), ἐν Κ. δὲ μελισσιῶνας (=τὸ μελίσι) Ἀσ. 198 13, καλαμιῶνας (= καλαμεῶν) κλπ²⁹.

—πουλλος, α, ο ὑποκ. : παραθυρόπουλλο Ἐρ. Γ 431, Ρηγόπουλο, —πουλλος, —ούλλα, ἀφεντοπούλλα, πορτοπούλλα, καμεροπούλλα, κορασοπούλλα κλπ. Ἐν Κ. ἤδη παρὰ Λεοντ. σκλαβοπούλο 85 26, ἀββαδόπουλον 87 2, ὀρνιθόπούλλα Ἀσ. 492 27, σπαθόπουλον 191 26, σανιδόπουλα Μαχ. 346 9 κλπ.³⁰

—ίκι κατ. οὐδ. οὐσ. δηλούντων ἀξίωμα : βασιλίκι Ἐρ. Ἐν Κ. κοντοσταυλίκιν, καπετανίκιν, σουλτανίκιν παρὰ Μαχ. καὶ πελατίκιν παρὰ Β 429 25 (<ἀπελατίκιον).

²⁵) Ἦδη (;) παρὰ Λεοντ. 67 1 : κουράτορα.

²⁶) Βλ. ΜΝΕ 2, 40 καὶ 62, Ἀθην. 28 (1916) 568 καὶ 41 (1929) 50 - 52.

²⁷) Βλ. ΜΝΕ 1, 636 κ. ἐ. Περὶ τῆς χρήσεως τῆς καταλ. πρὸς σχηματισμὸν ἀνδρωνυμικῶν βλ. ΜΝΕ 2, 72, περὶ δὲ τῆς χρήσεως ταύτης ἐν Κ. βλ. Μενάροδ., Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ θηλυκῶν ὀνομάτων Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθ. 4 (1929) 458.

²⁸) Βλ. Μενάροδ. Ἐπιστ. Ἐπετ. 9 (1913) 145.

²⁹) Μιαλιῶνας (= ὁ ἀντίχειρ) ὅπερ κακῶς ὁ Σάθας ἔνθ' ἀν. γράφει μεγαλιόνοστος τὸ ἀντὶ μεγαλιῶνος του.

³⁰) Ἡ κατάλ. διατελεῖ ζῶσα ἐν Πιτσυλίᾳ Κύπρου, βλ. Κ. Χατζηιωάννου, Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς Πιτσυλιάς Κύπρου σ. 13 (ἀνάτ.) ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἑλληνισμοῦ.

α' συνθετικὸν τὸ ἐπίθ. ὄλος μετ' ἐπιτατικῆς σημασίας καὶ τὸ ἐπίθ. ἄκρος πρὸς ὑποκορισμὸν³¹. Κορ. ὀλόκρουγος, ὀλότυφος, ὀλομάτωτος Ἔρ. Ε 906, ἀκροζῶ Φορτ. Ε 576, ἀκρόκαλος, ἀκρόμακρος ἀκρομεγαλώνω, ἀκροσιτένομαι κλπ. Κ. ὀλόχαρος Ροῆμ. d' am. 1464, ὀλόελος, ὀλόλαδος, ὀλομάτσελλος, κρογελῶ (= μειδιῶ) Ροῆμ. d' am 11637, κροφοοῦμαι, κροκότινος, κρόννοιχτος κ. ἄ.

Ἄντωνυμιῶν τύποι κοινοὶ ἢ παράλληλοι:

ἐμέν, ἐσέν, Κορ. σέναν — Κ. ἐσέναν, ὄτινος (= ὅποιον) — ὄτις Ροῆμ. d' am. 227, ὄτινος, ἐκειὸς — ἐκ(ει)ῆν Ἄσ. 40731, πασανεὶς — πασάνας, τινὰς — τινάν, μουδένας Γύπ. Δ 220 — μηδένας ἢ μεδένας, ἀπού (= ὀπού), κάτις, κατὶς — κάτινες, κατινές, πρὸς δὲ τὸ κορ. καθενεὶς πρβλ. τὸ κανενεὶς Μαχ. 11812, Ροῆμ. d' am. 9034.

Ρήματα. α') Κοινὰ καταλήξεις:

— αἰνώ, Κορ.: κερδαίνω, ἀόρ. ἐκέρδαισα, (ἀπο)λιγαίνω Ἔρ. Γ 824, πρικαίνω, σωπαίνω, κροαίνω, γαίνω, ἀποθαίνω. Κ.: κερταίνω, ἀόρ. ἐκέρταιξα Ἄθην. 38, 77, κερδαίννω Ροῆμ. d' am. 9432, σωπαίνω, ἀόρ. ἐσώπανα 9830, τυχαίννει 2 10 (σῆμ. τυσσαίννει), λαχαίνει³², πλημαίνει (= πληροῖ ὕδατος τὸν ἀγρόν, ποτίζει), ξαίνει, ἀφταίννει.

— σσω (ῥηματ. κατάλ. ὄλων ἐν γένει τῶν νοτίων νήσων), ράσσω, τρομάσσω, συνάσσω, τάσσω, πράσσω Κορ. Πλήσσω, σιάσσω, πήσσω, ρέσσω, φαντάσσω, βράσσω, Κ.

— (ί)σκω³³, σπανία ἐν Κορ. Βαρίσκω πολλ., ἐπέδωκε ἐν Κ.: κρινίσκω, σημαρίσκω, (ἀπο)μειρίσκω, βαρυνίσκω κ. ἄ. π.

— ἰζω³⁴ ἀντὶ συναιρουμένης καταλ.: σταματίζω Ἔρ. Β 240, ἀδυναμίζω Γ 36, κρατίζω, ἀρχινίζω, ἐρμίζω, χιλιμιντριζώ καὶ χλιμίζω, σφαλίζω, ταραχίζομαι, ἀκουμπίζω, λακταρίζω, κ. ἄ. Κ. σκοπίζω Μαχ. 716 (πρβλ. τὸ σημ. ξησκοπίζομαι), ἀγρουπνίζω Ροῆμ. d' am. 7811, κουμπίζω, βλεπίζω, ἀγκαλίζω, πολεμίζω, συμπαθίζω κ. ἄ.

Ἡ πρόθεσις ἀνά ὡς α' συνθ. ῥ. ἐτρόπη εἰς ἀνε— ἐκ τῶν ἱστορικῶν χρόνων: Κορ. ἀνεγελᾶ, ἀνεπεύγω, ἀνελαμπάνω. Κ. νεκασιῶ (σικχαίνομαι), νεκουμπώνομαι παρὰ τὸ ἀνακουμπώνομαι κλπ.

β') Κλίσεις.

Βοηθητικὸν εἶμαι, γ' ἐν. εἶναι³⁵, α' πληθ. εἴμεσθε(ν), προσέτι εἴ-

³¹) Βλ. Κορ Ἄτ. 2, 26 - 27, περιοδ. Πλάτων 6, 316, ΜΝΕ 1, 478 - 9 καὶ 2, 523, 583 - 4, Ἐρωτ. Ξανθ. σ. 484 καὶ Ἄθην. 26 (1914) Λεξ. Ἄρχ. 1, 128 - 9

³²) Τὸ παρὰ Κορ. Ἄτ. Βιβλ. Β' Πτωχοπρ. στ. 76 λαχένη γραπτ. λαχαίνει.

³³) Περὶ τῶν ῥ. εἰς (ί)σκω ἐν τῇ Κυπριακῇ βλ. Beaudoin, Étude du dialecte chypriote, 94 - 95 καὶ Γ. Ἄναγνωστ. Λεξ. Ἄρχ. 6 (1923) 81-82. Περὶ τῶν ρημάτων εἰς —ίσκω ἐν γένει βλ. Χατζιδ. Einleitung σ. 164 κ. ἑ.

³⁴) Περὶ τινων εἰς —ίζω ῥ. βλ. Ἄθην. 29 (1917) 189 - 90.

³⁵) Οἱ τ. εἶναι καὶ εἴμεσθεν τῆς μεσνκ. ἐν γένει γραμματείας ἀπαντοῦν εἰς

μεστέν Μαχ. 646 καὶ Θρ. Κύπρ. ΔΙΕΕ στ. 46 κ. ἄ. (νῦν εἵμαστέν Ἐθην. 36, 35 ἢ εἵμαστέν), εἵμεστα Φορη. Α. 339 καὶ εἵμεσταν Ἐρωφ. Α. 508 καὶ Μαχ. 1606, Ροέμ. d' am. 10225 Θρ. Κύπρ. στ. 83 καὶ ΔΙΕΕ στ. 46. Ἔτον (= ἦσαν) καὶ παρὰ Μαχ. 15122 κ. ἄ.

Συμπίπτουν αἱ καταλήξεις: —ουσιν ἐνεστ., —αν βαρυτόνου καὶ —οῦσαν συναιρουμένου παρατ. Ἐπίσης οἱ διαλελυμένοι τύποι τοῦ γ' ἐν. σονηρημένων εἰς —ειε: Κρ. ἐθώρειεν, ἐπόνειε, πορπάτειε, ἐμίλειε, ἐψυχομάχειε κ. ἄ. Ἐν Κ. ὁμοίως ἐχάρεια, ειες, ειε, εἶαμεν, εἶετε, εἶαν, ἐμπόρεια, ἐκαρτέρεια, ἐκουβάλεια (παρὰ τὰ ἐκαρτέρουν, ἐκουβάλουν) κλπ.⁸⁶

Εἷς τρόπος σχηματισμοῦ τοῦ Μέλλοντος εἰς τὰ μσνκ. κρητ. κείμενα εἶναι ὁ τῆ βοηθεία τοῦ ῥ. θέλω + ἀπαρεμφ. σχηματιζόμενος ἦτοι θέλομεν δεῖ, θέλω δώσει⁸⁷. Οὕτω καὶ εἰς τὰ μσνκ. κυπρ. κείμενα θέλεις ἰδεῖν Μαχ. 39012, θέλω δεῖν Ροέμ. d' am. 362 (καὶ σήμ. θέλω σε δεῖν) ἐπὶ παροτρύνσεως, θέλω ζῆν 937.

Ἡ ἰδιόρρυθμος χρῆσις τοῦ βλέπεσαι ἀντὶ προστακτ. ἐν Ἐρ.⁸⁸ ἀπαντιᾶ ἐν Κ. Οὕτω «βλέπου» ἢ «βλέπεσαι τὸν γιόμ μου» λέγει ἡ μήτηρ πρὸς τὸ τέκνον διὰ τὰ τοῦ ἐπιστήσης τὴν προσοχήν.

Ὅμοίως συμπίπτουν οἱ ἐξῆς τύποι: ἐφανίστη (συντασσόμενον μετὰ γνκ. ἀντὶ δοτικῆς), ἄγωμε(ν) — ἄμε, μπορὰ (<μπορεῖ νὰ), προβλ. μελλὰ (= μέλλω νὰ) Ροέμ. d' am. 1465, πὰ (= πάω, εις, ει, πάμε κλπ.), οἱ ἀρχαιώτεροι τ. τῆς προστακτ. ἄφης, δὸς κλπ. ἀλλὰ πέ μου, δέ με καὶ εἰς τὰς δύο διαλέκτους. Πρβλ. προσέτι διόχνει (= δοκεῖ), μέλλ. διόξει, ἄορ. ἦδιοξε ἐν Κρ. πρὸς τὰ ἐν Κ. δόγνει, δόξει, ἔδοξεν.

Ἄ κ λ ι τ α.

ἐκ, ἄχ, ὄκ, ὄχ + ἔναρθρος Αἰτ. Ἐν Κ. ἐκ, ἐχ, ἄκ, ἄχ, ἄξ + ἔναρθρος Αἰτ. Π. χ. ἐκ τῆ δική σου Θυσ. 8, ὄκ τὸ στρωῶμα 471, καὶ λαχάνη ὅτι εἷς ἐκ τούτων συγγενάδες ἀποθαίνει Ἄσ. 653, ἄκ τὴν Ἀμμόχωστον Μαχ. 2472. Ἀλλὰ μετὰ Γνκ. ἄχ τῶν συγγενῶν Ἄσ. 47011.

μετὰ + Αἰτ.: μετὰ κεῖνα Ἐρ. Γ 1702 κ. ἄ., μετὰ θεὸν Λεόντ. 859, Ροέμ. d' am. 316.

πολλὰ λαϊκὰ κείμενα. Βλ. προχειρῶς D u C a n g e, Grammatica linguae graecae vulgaris, σ. XXXI ἐν Gloss. Ἡ κατάλ. —εσθεν ἢ —εσταν σπανιώτερον ἀπαντιᾶ καὶ εἰς ἄλλα ῥ. π.χ. νὰ δεώμεσθεν Θυσ. 1133, νὰ χαιρούμεσταν Ἐρ. Ε' 1431.

⁸⁶) Βλ. Μενάρδ. Ἐθην. 38 (1925) 54.

⁸⁷) Βλ. Χατζιδ. Περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς γραμματικῆς τοῦ Ἐρ. σ. 466.

⁸⁸) Βλ. Χατζιδ. ἐνθ' ἄν. σ. 466, Ξανθ. Γλωσσ. Ἐρ. σ. 391 καὶ Ἐθην. 26 (1914) Λεξ. Ἄρχ. 1, 110-1, Η. Ρερνοτ Ν. Ἐστία 12 (1932), 986-7, Α. Τζάρτζ. αὐτ. σ. 1052-3, Ν. Τωμαδ. αὐτ. σ. 1053, Μ. Κριαρᾶν αὐτ. σ. 1108-9 καὶ ΒΝJ 10 (1933) 408 καὶ Γ. Στ. Ν. Ἐστία 13 (1933) 222-3

Κρ. ἐπά, ἐδά

πρίχου, πριχοῦ < πρίν οὐ
ἀντάμι Γύπ. Πρόλ. Β 92

ὄντας, ὄντῆ
ζιμιό < εἰς μίον

τόμου
ἀκομή πολλ. τῆς Ἑρωφ.
τὸ λοιπόν, (τὸ) λοιπονίς.
ὥστε, ὥστον Ἀθην. 38, 179
= ἕως ὅτου

μῆν πα (= μήπως)
ἀμή, ἀμμῆ³⁹
λώπως, λώπης, (= μήπως)
Φιλίστ. 4, 519 < λῶ πώς;
γιάντα < γιατί ἴντα
ἔδε < ἰδέ
ἔντον, ἔντονε, πληθ. ἔτσι (ἔν-
τσι) < ἰδέ τον, ἰδέ τους
ῶφου⁴⁰, ἐπιφών.

Κ. πά, δά.

ὁμοίως
ἀντάμε Ροέμ. d'am. 110 11, ἀν-
ταμῶς 86 17, Ἀσ. 128 28.
ὄνταν, σήμ. ὄντας, ἄνταν, ἀντάν,
εἷμιον Ροέμ. d'am. 111 27,
εἰς μίαν Ἀσ. 537 23.

ὁμοίως Ροέμ. d'am. 27 6,
ἀκομή μσνκ. κείμ.
τὸ λοιπόν, λοιπονίν.
ῶστι.

μέμπα.
ἄν με, ἀμ(μ)έ, ἀμμῆ, σήμ. ἀμμά,
(λ)αλώπως < λαλῶ πώς.

ὁμοίως Ροέμ. d'am. 18 12 κ. ἄ.
ἄδε.
ἔτον, ἔτους.

ῶφφου.

Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς συγχρόνου κρητικῆς διαλέκτου θεωρεῖται καὶ ἡ χρῆσις τοῦ τροπικοῦ ἐπιρρημάτος ἔτσι ὡς δεικτικῆς ἀντωνυμίας, π. χ. ἔτσι ἄνθρωπος εἶμαι ἄγῶ (=τέτοιος) πρὸς ὃ παρεβλήθη τὸ κυπριακὸν «λαλοῦσιν πὼς εἶσεν ἔτσι ἀδρόπους τὸν τότε τσαιρόν»⁴¹.

Σύνταξις (σημασιολογικά).

Χρῆσις τοῦ ἄρθρου ὡς ἀναφορικῆς ἢ δεικτικῆς ἀντωνυμίας (συνήθης εἰς μσνκ. κείμ.) π. χ. ἐν Κρ.: *ἠῶρηκε τὸ δὲν ἤθελε τὴν ἀγαπᾶ ξανοίγει τὸ μάθη ἀπὸ μικρὸς κανεῖς* Γύπ. Α 258. Ἐν Κ. ἤδη παρὰ Λεοντ. 24 12 *ὄλα τὰ ἐθεάσω τὰ κεράμια τὰ παιδιά τὰ φιλῶ* Migne 93, 1717 Α' *τὰ γινίσκονται ξηγοῦνται* Μαχ. 53 16. Νῦν: *γιατὶ τὸ τρώω τρώει με, τὸ πίννω καταλυεῖ με.*

Χρῆσις ἐπιρρημάτων, μετοχῶν κλπ. εἰς — α ἀντὶ εἰς — ο(ν): *ἔχω ἕνα γιὸν ὄγι' ἄντρα μου τόσα χαριτωμένο* Ἑρωφ. Δ 302 *ἄν ἔν' καὶ θηλυκὸ παιδί δὲν εἶχα καμωμένα* Γύπ. Β 42. Ἐν Κ. *τόσα βιγλῶ κοντὰ τὸν θάνατόν μου* Ροέμ. d'am. 9 5 ἢ ἐπιρρημάτος

³⁹) Διὰ τὴν ἑτυμολογίαν βλ. Κ ο ρ. Πρόδρ. Ἑλλ. Βιβλ. πγ' καὶ Ἀτ. 1, 40.

⁴⁰) Διὰ τὴν ἑτυμ. βλ. Κ ο ρ. Πρόδρ. Ἑλλ. Βιβλ. ηθ'.

⁴¹) Βλ. Ἀθην. 38 (1927) 147.

ἀντὶ ἐπιθέτου : ὁ παιδίος θεωρεῖ τὸν σταυρὸν καὶ βάλει φωνὴν μεγά-
λα Μαχ. 86 22

Ἐπίταξις τοῦ ἀντικειμένου π. χ. ἀρέσει μου, πουλῶ το
κλπ. (βλ. Ἄθην. 38, 183) ὡς καὶ ἐν Κ. ἀρέσει μου, πουλῶ το κλπ.
καὶ ὅταν τοῦ ῥ. προηγῆται ἄλλη λέξις ⁴².

Παράλειψις εἰς τινὰς περιπτώσεις τοῦ νὰ τῆς ὑποτακτι-
κῆς : χαρῶ σε! χαρῶ το (ἐπὶ εὐχῆς), βλ. Ἄθην. 28, 146, Ἐν Κ. :
χαρῶ το τὸ μωρούιν μου (καὶ ὡς προσφώνησις) πότιεν πὰν σιῆν
Τζυοῖν, χαρῶ σε ;

Χοῆσις μέσων ῥημάτων ἀντὶ ἐνεργητικῶν καὶ τὰ-
νάπαλιν ⁴³ : θαμάζομαι, θρηνοῦμαι, —ᾶται καὶ θρῆνεται, —ίζομαι,
φιλοῦσιν (= φιλιοῦνται). Ὁμοίως ἐν Κ. θαυμάζομαι (σῆμ. θαμμ—),
θρηνοῦμαι, —ᾶσαι, φιλοῦσιν κ. ᾶ.

Σύνταξις πρὸς γενικὴν ῥ. αἰσθήσεως ἐμφαντικῶν
ἢ ἐφειτικῶν (οἷον μνήμης καὶ λήθης, αἰσθήσεως, ἀφῆς, ἀκοῆς, ἐπι-
θυμίας κλπ. σημαντικῶν) ἀρχαιοῦθεν οὕτω συντασσομένων : θυμοῦμαί
σου, μοῦ καταρᾶσαι, συμπάθησέ μου, νὰ μοῦ βοηθήξης, γροῖκα μου
κλπ. Ἐν Κ. ἤκοῦσαν τοῦ ἀσθενῆ Ἄσ. 185 25, ἀγρόνισεν τοῦ Χριστοῦ
Μαχ. 54 26. ἀθυμήθηκέν της, ἐμυροῖστηκέν του, ἔκρουσέν του, ἐντι-
σέν του, ἀρκίνησέν του, ρέεταιί του κλπ. ⁴⁴.

Πρὸς γενικὴν κατ' ἀρχαίαν χοῆσιν συντάσσεται καὶ ὁ συγκριτικὸς
τ. τοῦ ἐπιθ. καλὸς (καὶ τοῦ ἐκ τούτου ἐπιρρήματος), οἷον : καλλιὰ του
Ἐρ., καλλιόν του, καλλιώτερός σας ἐν Κ.

Χρονικαὶ προτάσεις εἰσαγόμεναι συχνὰ διὰ τοῦ συνδ. ὥστε
νὰ (= μέχρις οὗτου), ἐν Κ. ὥστι νὰ ⁴⁵.

σὲ χέρι γῆ σὲ μάγουλο ποτὲ δὲ θὲς μ' ἀγγίξει,
ὥστε νὰ φέρουν οἱ καιροὶ γλυκὸς καιρὸς ν' ἀνοίξη (Ἐρ. Γ 864)
κάθισε σὺ παραμεράς, ὥστε νὰ τὸ ὀρδινιάσω (Θυσ. 764)
ἀγάπα με θεοτικά, νὰ σ' ἀγαπῶ μελένα,
ὥστι νὰ δώσ' ὁ Πλάστης μου τὰ θκυὸ νὰ γίνουν ἕνα (δημ. Κ.)
ἀφήννω τὴν καρδιά μου ὥστι νὰ στρέψω
ἀμάχιν εἰς τὸ σιῆθος τὸ δικόσ σου (Ροῆμ. d' am. 633).

Ἡ κατ' ἀναδίπλωσιν συχνὴ χοῆσις λέξεων πρὸς
ζωηροτέραν τῶν πραγμάτων παρύστασιν : γύρου γύρου, ἀγάλια ἀγά-
λια, κουρφαῖ κουρφαῖ, συχνιὰ συχνιὰ, γιαμιὰ γιαμιὰ, βαρὰ βαρὰ, μουγ-

⁴²) Ἡ σύνταξις αὕτη ἐξ ἀρχαίας χρήσεως. Βλ. Χατζιδ. Ἐπιστ. Ἐπετ.
13 - 14, 2ον μέρ. σ. 13 κ. ἐ. καὶ Ἄθην. 28, 184.

⁴³) Βλ. ΜΝΕ 1, 439 κ. ἐ.

⁴⁴) Βλ. Μενάρδ. Ἄθην. 8 (1896) 442 - 450.

⁴⁵) Βλ. καὶ Τζαριτζ. Νεοελλ. σύνταξις (1928), § 289, καὶ .

γῆς μουγγῆς Ἐρ. Δ 1970, διπλὰ διπλὰ κλπ. Ἐν Κ. ἤδη παρὰ Λεοντ. EC 822 χοροὶ χοροί, δέκα δέκα C 755, χαμαὶ χαμαὶ Ἄσ. 403 11, παραγιάλιν παραγιάλιν Μαχ. 195 23 (προβλ. σύαλο σύαλο Dawk. Forty five st. 330 20), γίτζαν γίτζαν 237 22, πόδιν πόδιν 289 16 (=σημ. παιτεῖν παιτεῖν ἦτοι βραδεῖ τῷ βήματι), ὀλίγον ὀλίγον 256 23, γάλιν γάλιν 387 10, ὦραν ὦραν B 432 6 κ. ᾀ.

* * *

Ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ τῶν δύο ἰδιωμάτων πολλὰ δύνανται νὰ διαφωτισθοῦν. Οὕτως ἐν Κ. «ἔδωκα τῆς γλώσσας μου» σημαίνει ὠμίλησα ἀσυστόλως, σκληρῶς, ἀγενῶς. Ἐν Γύπ. A 207 ἀπαντᾷ τὸ πληρέστερον «δίδει τῆς γλώσσας λευτεριά...» δι' οὗ διαφωτίζεται τὸ πρῶτον.

Ἐν Φορτ. Γ 85 :

Ἐιότιες μὲ πηδήξασι ἀξάρνον, μὰ ἤφυγά τως

ἢ σημ. τοῦ ῥ. πηδήξασι παρουσιάζεται κάπως σκοτεινὴ. Ἄλλ' εἰν λάβη τις ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τὰ μσνκ. κυπρ. κείμενα τὸ ῥῆμα ἐπιανελημμένως ἀπαντᾷ μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιτίθεμαι⁴⁶, θὰ πεισθῆ ὅτι πηδήξασι = ἐπετέθησαν.

Ἐν Φορτ. Γ 65 ἀπαντᾷ ὁ τ. πάλε (= πάλι) τὸν ὁποῖον ὁ Ξανθ. στοιχῶν τῷ Χατζιδ. ΜΝΕ 2, 343 ἐκλαμβάνει ὡς τύπον ἐπιτετηδευμένον χάριν τῆς ὁμοιοκαταληξίας. Ἄλλ' ἂν μὴ ἀπατῶμαι ὁ τ. πάλι πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς παράλληλος τοῦ πάλι(ν) κατὰ τὰ χρονικὰ τότε, ποτέ, ἄλλοτε κλπ. ὡς δεικνύουν παραδείγματα ἐκ τῆς μσνκ. γραμματείας καὶ νῦν τὸ κυπρ. πάλε.

Παρ' Ἐρ. B 611 ἀπαντᾷ ἡ λ. βεριζί: *Τὰ χείλη τζι ἦσανε βεριζί, τὰ μάτια τζι ζαφείρι*, ὁμοίως δὲ παρ' Ἰμπ. καὶ Μαργ. 84: μὲ τὸ βεριζὶν βαμμένο. Εἰς τὸ α' χωρίον βεριζί = ῥοδόχρους, εἰς τὸ β' βεριζί = τὸ ῥόδιον χρώμα. Τὸ Ἰστ. Λεξ. δὲν συμπεριέλαβε τὴν λ., ἐν δ' Ἀθην. 52 (1948) 24 ἐπιανελήφθη ἡ γνώμη ὅτι ἡ λ. ἐξέλιπε πρὸ πολλοῦ. Ἄλλ' ἐν Κύπρῳ, ἧτις ἐδούλευσεν εἰς τοὺς Ἀραβας, λέγεται σήμερον «τούτ' ἡ πατίχα ἐγ κότσινη βερζίν» = αὐτὸ τὸ καρπούζι εἶναι πολὺ κόκκινο. Ὡς γνωστὸν ἡ λ. παράγεται συνήθως ἐκ τοῦ ἀραβ. *verd* = ῥόδον καὶ *verdj* = ῥόδιος, οὐδαμόθεν δὲ ἔχει, καθ' ὅσον γνωρίζω, ἀποθησαυρισθῆ.

Ἡ παρὰ Φορτ. B 296 λ. γέρονκας εἶναι μεγεθ. τοῦ γέρος. Πρὸς τοῦτο μοῦ φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ σχετισθῆ μᾶλλον τὸ κυπρ. στρασογερούκκης λεγόμενον ὡς ὕβρις πρὸς γέροντας ἢ πρὸς τὸ τουρκ. *yürük* ὅπερ δηλοῖ εἶδος νομίδος, προηγουμένως τάξιν τινὰ στρατιωτῶν γενιτσάρων.

Ἐν Κρήτῃ λαγιαζώ, ἐν συνθέσει δὲ καταλαγιαζώ σημαίνει ἡσυχά-

⁴⁶) Π. χ. Ἄσ. 457₅: Ἐὰν γίνεται παρὰ κάτινος ριζικοῦ διε εἰς ἄνθρωπος ἀπηδᾷ ἐπάνω εἰτέρου νὰ τὸν δέξη, οὐ νὰ τὸν σφάξη.

ζω, (ἀνα)παύομαι. Τὸ ῥ. ἐκ τοῦ ἀρχ. λαγάζω, ὅπερ ὡς κρητικὸν διέσωσεν ὁ Ἡσυχ. καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν ἐπιστώθη⁴⁷. Σώζεται δὲ σήμερον ἐν Σάμῳ, Δωδεκανήσῳ, Ἡλείῳ, Κυθήροις, Κύμῳ, Σκύρῳ καὶ ἄλλ. Πρὸς τοῦτο δέον νὰ σχετισθῇ τὸ κυπρ. *πρααλιάζω*, κατηγορούμενον ἐπὶ καιροῦ, οἶον: «ἐπραάλιασεν ἡ ὥρα» = ἔπαυσεν ἢ ἐμετρίασεν ἢ κακοκαιρία, ἐπὶ ἀνέμου, πόνου κ.τ.τ. Τοῦτο ἐν Λαογρ. 11, 76 παρήχθη ἐκ τοῦ *πρᾶος* + *λεῖος*, ἀλλὰ καλύτερον ἐκ τοῦ *πρᾶ[ος]* + *λ]αγιαζω* κατ' ἐπίδρασιν τοῦ ῥ, ἠλιάζω⁴⁸.

Εἰς τὰ μσνκ. κυπρ. κείμενα τὸ ῥ. *γιβεντίζω*, *γεβ—*, *κιβ—* ἔχει ὡς ἐπικρατεστέραν σημασίαν τὴν τοῦ διαπομπεύω. Εἰς τὰ κρητικὰ κείμ. *γιβεντίζομαι* = διαπομπεύομαι. Ὁ Ξανθ. (Γλωσσ. Ἐρ.) στοιχῶν τῷ Miklosich (Die Türk Elemente in den südost. und osteurop. Sprachen, σ. 158) καὶ τῷ Σ. Παπαδημητρίῳ (ἔκδ. Σαχλίκη σ. 177 - 8) δέχεται τὴν ἐκ τοῦ τουρκ. ῥ. *kevenmek* παραγωγήν. Ἄλλ' ἂν μὴ ἀπατῶμαι ἢ ἐκ τῆς τουρκ. παραγωγή πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθῇ διότι ἡ λ. ἐπανειλημμένως ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἀσ. τῆς Κύπρου, κείμενον ὅπερ κατὰ τὰ παραδεδεγμένα οὐδεμίαν ἐκ τῆς τουρκικῆς ἐδέχθη ἐπίδρασιν. Ὅθεν μόνη πιθανὴ παραμένει ἢ ἐκ τοῦ γαλλ. *gibet* (= τόπος καταδίκης ἢ σταυρός, Κορ. Ἄτ. 4, 78) ἐτυμολογία τοῦ Du Cange⁴⁹.

Ἐν Ἐρ. φέρεται τὸ ῥ. *γρουλλώνω* = ἀνοίγω ὑπερμέτρως τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀτενίζω. Προβλ. καὶ Συναξ. τιμημ. γαδάθου 299: *ἀνοιξε τὰ ὀμμάτια σου, γρίλωσ' τα ὅσον ἔχεις* (Wagner). Τοῦτο ὁ Ξανθ. ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ ζωῦφίου *γρούλλος* ἢ *γρίλλος*, παραπέμπων εἰς Κορ. Ἄτ. 4, 89 ἔνθα ὁ λόγος μᾶλλον περὶ τινος κάμπης. Ἐν Κύπρῳ *γρούλλης* λέγεται ὁ ἔχων τσιμπλώδεις ὀφθαλμοὺς καὶ βλέφαρα παχέα ὡς τοῦ χοίρου. Τοῦτο δ' ἐκ τοῦ μτγν. *γρούλλος*⁵⁰ = ὁ χοῖρος, ὅπερ καὶ νῦν σώζεται ἐν Κῶ⁵¹. Ἐκ τοῦ *γρούλλος* καὶ τὸ *γρούλλης* καὶ τὸ *γρουλλώνω*, ὅπερ καὶ νῦν ἔτι σώζεται ἐν Κύπρῳ καὶ ἄλλ.⁵²

⁴⁷) Βλ. Κορ. Ἄτ. 2, 181 καὶ MNE 1, 367 - 8 καὶ Ἀθην. 26, Λεξ. Ἄρχ. 148.

⁴⁸) Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Κορ. Ἄτ. 2, 181 γράφει *καταλλαγιαζω* <καταλλαγή, ὅπερ ῥηματικὸν τοῦ *καταλλάσσω*.

⁴⁹) Βλ. Du Cange, Gloss. ἐν λ. *γιβεντίζω* καὶ Dawk. BNJ 3, 1922, 143 - 4.

⁵⁰) Βλ. Ἡσυχ. ἐν λ. *γρούλλος*, Ἀρχαδίον τὸν γραμματικὸν 52, ἔκδ. Bekker καὶ σχόλ. εἰς Ἀριστοφ. Πλούτων 17, ἔκδ. Dübner.

⁵¹) Ἐν Κῶ *γρούλλα* (ἢ) = ὁ θηλυκὸς χοῖρος· *γρουλλίν* (τὸ) = τὸ γουρουνόπουλο· *γρουλλακία* (ἢ) = τὸ θηλυκὸ ἀγκάστρωτο γουρουνόπουλο, Λαογρ. 14 (1952) σ. 230.

⁵²) Ὁ καθ. Ν. Ἀνδριώτης, Ἐτυμ. Λεξ. ἐν λ. *γουρλώνω* γράφει: *γουρλώνω* * *γρουλλώνω* <ἀρχ. *γρουλλίζω*. Ἀλλὰ τὸ ἀρχ. *γρουλλίζω* = μουγκρίζω (ἐπὶ χοίρων) καὶ πλέον οὐ. Βλ. καὶ σχόλ. εἰς Ἀριστοφ. Ἀχ. 744 κς' Πλούτων 307.

Κουτσούνα (ἦ) καὶ *κουτσουνικά* (τά) πολλαχοῦ τοῦ Ἑρ. = κοίκλα, πλαγγών. Ἐνιαχοῦ τῆς Κύπρου *κουτσούνα* (ἦ) καλεῖται ὁ καρπὸς τοῦ ἀραβοσίτου, ὅστις καὶ *καλαμοσίταρος*, *σίταρος*, *σαμούτα*, *πούπλα* ἢ *πουρούλλα* (Ἐφημ. Φιλ. 14 (1866) 997α) κατὰ τόπους καλεῖται. Ὁ Ξανθ. νομίζει ὅτι ἐκ τοῦ ἀνωτέρω *κουτσούνα* παρήχθη σήμερον ἐν Κρ. ἡ *κουτσουνάδα* = ἀνεμώνη. Πόθεν ὁμως ἡ λ. *κουτσούνα* οὐδὲν λέγει. Ἄλλ' ἂν μὴ ξένη τις λέξις τὸ *κουτσούνα*, τότε τὸ τελευταῖον προῆλθεν ἐκ τοῦ πληρεστέρου *κουτσουνάδα*, ὅπερ ἐκ τοῦ *κοκκινάδα*⁵³, δηλούσης κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ κόκκινον χροῶμα⁵⁴ εἶτα δὲ τὴν μήκωνα, ὡς καὶ ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ Θεοκρίτου ἀνευρίσκω: <ἀνεμόνα> ὁ πειτεινὸς καλούμενος, ὅς ἐστι βοτάνη, ἣ γοῦν ἢ *κουτζουνάδα*⁵⁵. Πειτεινὸς καλεῖται νῦν ἐν Κύπρῳ ἢ παπαρούνα. Αἱ λέξεις *κουτσούνα* καὶ *κουτσουνάδα* εἶναι γνωσταὶ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ δηλοῦσαί τι τὸ ὠραῖον ἐν γένει. Ἐν Κρήτῃ πιθανῶς ἐλήφθησαν αἱ λέξεις αὗται ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς πλαγγόνος καὶ ἐν Κύπρῳ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀραβοσίτου, ἴσως λόγῳ τῆς ὁμοιότητος τῶν λεπτῶν ἰνῶν τοῦ καρποῦ τούτου πρὸς τὰ τεχνητὰ μαλλιά τῆς πλαγγόνος.

Ὁ *κουνεὸς* ἐν Γύπ. Ε 254 καὶ 260 καὶ τὰ *κουνεὰ* ἐν Φορτ. Δ 118 εἶναι ἀγγεῖα μαγικά. Καὶ νῦν ἐν Κρήτῃ ὁ *κουνεὸς* εἶναι ἀγγεῖον πήλινον μόνωτον (Γλωσσ. Φορτ. σ. 237). Ἐν Κῶ ἡ *κουνεῆ* εἶναι εἶδος πήλινου κυπέλλου (Λαογρ. 14, 237). Ἐν Κύπρῳ ὁ *κουρελλὸς* (παρὰ Σακελλ. Κυπρ. 2, 613 ὁ *κούρελος*) εἶναι στάμνα πλατύστομος χρησιμοποιοῦμένη ἐνίοτε πρὸς φύλαξιν τυροῦ. Φαίνεται ὅτι ὁ ὀρθὸς τ. τῆς λ. εἶναι *κουρελός*, ἀφοῦ οὕτω παραδίδεται εἰς τὰ παλαιὰ σχόλια τοῦ Ἀριστοφάνους (Πλουῦτος 812): «*λοπάδιον*: Ὁ λεγόμενος *κουρελός*»⁵⁷. Τὸ διπλοῦν λ ἐν τῇ Κυπριακῇ προῆλθεν εἴτε ἐκ τῆς καταλ. —λλός⁵⁸, εἴτε ἐξ ὀλόγου διπλασιασμοῦ τοῦ λ, γνωστοῦ ὄντος ὅτι πολλάκις ἡ κυπριακὴ διάλεκτος διπλασιάζει τὰ σύμφωνα ἄνευ λόγου.

Ν. Χ. ΚΟΝΟΜΗΣ

⁵³) Βλ. ΜΝΕ 2, 292 καὶ Ἀθην. 24 (1912) 22 καὶ 25.

⁵⁴) Ἡ λ. *κοκκινάδα* (= ἐρύθημα) ἀπαντιᾶ καὶ ἐν Ροῦμ. d' am. 84 ρ. Περὶ τοῦ ἐπιθέτου *κόκκινος* βλ. J. Kalitsunakis, Erklärungen κλπ. σ. 88.

⁵⁵) Scholia in Theocritum vetera, recens. C. Wendel, II 92 g.

⁵⁶) Βλ. καὶ Du Cange ἐν λ. *κουτζουνάδα* καὶ *πειτεινόν* ὅπερ γραπτέον *πειτεινός*.

⁵⁷) Παρὰ Dübner. Βλ. καὶ Du Cange ἐν λ. *κουρελός* καὶ Φ. Κοσκ. Βυζ. Β. καὶ Πολ. 2 β ἔνθα ἐκ παραδρομῆς γράφεται ὅτι «τὸ τοῦ ὄξους δεκτικὸν ἀγγεῖον ἐλέγετο *κουρελός*» ἐνῶ τὸ *λοπάδιον* ἐλέγετο οὕτως.

⁵⁸) Βλ. ΜΝΕ 2, 426 καὶ Ἀθην. 29, Λεξ. Ἀρχ. 12.

Π Ρ Ο Σ Θ Η Κ Α Ι

- σ. 41. Εἰς ὅσα ἐκεῖ λέγονται περὶ τοῦ ὀφφικίου τοῦ κανστρινσίου πρόσθετος ὅτι ἐν Ράλλη - Ποτλή Ε', 1855 σ. 431 ἀναφέρεται Νικόλαος διάκονος καὶ Κανστρίσιος, ὕστερον ἐπίσκοπος Μαλεβόβης, πρὸς ὃν γράφει Θεοφύλακτος ὁ Βουλγαρίας (1α' αἰών). Ἐπομένως κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα τὸ ἀξίωμα ἔφερε διάκονος.
- σ. 54, στίχος 56. Περὶ τοῦ ἐπωνύμου Ἐλεαβοῦλκος ἐν Χίῳ πρβλ. cod. Paris Gr. 1323 (Regius 2040, 2) ἔτους 1598, περιέχοντα Ἰωάννην Ζωναρᾶν (H. O m o n t, Les Mss Grecs datés de XV et XVI siècles . . . de France, Paris 1892, σ. 77), ὅπου: ὁ ταβουλάριος Χίου Νικόλαος Ἐλεαβούλκος (sic) δοῦλος τῶν δούλων τοῦ θεοῦ!

N. B. T.